

ORIENTE MODERNO DERGİSİ'NDE TÜRKİYE (1921-1922)

Dr. MEVLÜT ÇELEBİ

GİRİŞ

Bilindiği gibi, Anadolu'daki işgalcilere karşı verilen Türk bağımsızlık savaşı Avrupa kamuoyu tarafından da yakından takip edilmiştir. Bu çerçevede, Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde geniş bir bölgeyi büyük beklentilerle işgal eden¹ İtalya'da da Millî Mücadele hareketi biraz endişe daha çok da sempati ile izlenmiştir. Dönemin önde gelen İtalyan dergilerinden Oriente Moderno, 13 Mart 1921'de kurulan Doğu Enstitüsü'nün (Istituto per L'Oriente) aylık yayın organıdır.

Oriente Moderno 15 Haziran 1921'de yayınlanmaya başlamıştır. Derginin "Programımız" başlıklı tanıtım yazısında, "Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da ortaya çıkan yeni durumun İtalya'ya kültürel ve ekonomik avantajlar sağlayabileceği" belirtilerek, "İtalyan basınının Doğu dünyası hakkında yeterli bilgi vermediği ve verilen bilgilerin de çoğunlukla ikinci veya üçüncü elden olduğu" anlatılmıştır. "Dergimiz, çağdaş Doğu'nun ekonomik ve sosyal durumu ve şartları hakkında bilgiler verecek, yayınlar yapacaktır" denilen tanıtım yazısına göre Oriente Moderno, üç kısımdan oluşacaktır. Politika - tarih, kültür ve ekono-

1 Millî Mücadele dönemindeki İtalyan işgalleri hakkında bakınız: Mevlüt Çelebi, "Millî Mücadele'de İtalyan İşgalleri", *Atatürk Araştırma Dergisi*, c. IX, sayı: 26, (Mart 1993), s. 395-416.

mi². İslam dünyası hakkında bilgilerin yer aldığı dergide Anadolu'da verilmekte olan bağımsızlık savaşı ve Türk-İtalyan ilişkileri hakkında çok fazla olmasa da haberler verilmiştir. Genelde gazete haberlerinden derlenen derginin incelenmesiyle, kısmen İtalyan ve Avrupa basınının Türk bağımsızlık savaşına bakış açılarını öğrenmek mümkün olmuştur.

Dergi bir yerde derleme özelliği göstermektedir. Türkiye, Suriye, Lübnan, Mezopotamya, Filistin, Fas gibi bölgeler hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler, ilgili ülkenin veya çeşitli Avrupa ülkelerinin gazetelerinden alınan haberlerden ve hangi gazeteden alındığı belirtilerek verilmiştir. Dönemin, Times, Daly Herald, Temps, Journal d'Orient, İkdam, Vakıf, Hâkimiyet-i Milliye gibi önde gelen gazeteleri dergideki haberlerin kaynakları arasındadır. Her ne kadar güncel olaylar hakkında bilgiler verilmişse de, gerekli görüldüğünde geçmişte konu hakkındaki olaylardan da söz edilmiştir. İtalya, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan 26 Nisan 1915 tarihli gizli Londra Andlaşması³, yine üç devlet arasında imzalanan 1917 tarihli St. Jean de Maurienne Antlaşması⁴ ve İtalya Dışişleri Bakanı Tittoni ile Yunanistan Başbakanı Venizelos arasında 29 Temmuz 1919'da yapılan gizli anlaşma⁵,

2 **Oriente Moderno** (O.M.)-I-, (15 Haziran 1921), s. 1-2, L'istituto per L'oreinte'nin kuruluşu ve 1943'e kadar yaptığı çalışmalar hakkında bakınız. **Giacomo E. Carretto**, "Sapere' e 'potere' L'istituto per L'oriente, (1921-1943)", **Annali della Facoltà di Scienze Politiche dell'Università di Cagliari**, volume: IX'. Cagliari, 1983'den ayrı basım, s. 211-230.

3 Bu andlaşmanın 9. maddesi şöyleydi: "Asya Türkiye'sinin tamamen veya kısmen paylaşılması halinde, İtalya'nın Akdeniz bölgesinde âdillâne bir pay almasını İtilâf Devletleri tasdik ederler. Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğü korunur ve büyük devletlerin çıkar bölgelerinde değişiklik yapılırsa, İtalya'nın çıkarları da göz önünde tutulacaktır. Savaş boyunca, Fransa, İngiltere ve Rusya Asya Türkiye'si topraklarında yerler işgal ederlerse, Antalya iline yakın olan Akdeniz Bölgesi İtalya'ya verilecek ve İtalya'nın burasını işgal etme hakkı olacaktır."

4 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 130.

5 -O.M.-I-, (15 Haziran 1921), s. 6 ve 15 Eylül 1921, s. 212-214. Bu anlaşmaya göre; Trakya ve Kuzey Epir'deki istekleri kesin olarak gerçekleştiği takdirde Yunan Hükümeti, Anadolu'da Menderes nehrinin güneyinde kalan topraklar üzerindeki taleplerinden İtalya adına vazgeçmeyi kabul ediyordu. (Bu çizgi Kuşadası'nın biraz ku-

Misak-ı Milli'nin tam metni⁶ derginin değişik sayılarında verilmiştir.

İlk sayısında (Haziran 1921), İstanbul Üniversitesi ve Ankara'da kurulan yayın ve tercüme komisyonundan söz edilen dergide, Amedeo Giannini'nin aynı yıl kitap olarak yayınlanan *La questione Orientale alla Conferenza della Pace* isimli çalışmasının ilk bölümünün yayınına da başlanılmıştır.

Konu bakımından derginin bir sınıflandırması yapılırsa iki başlık altında toplamak mümkündür: 1- Milli Mücadele hakkındaki haberler ve Türkiye'deki gelişmeler, 2- Türkiye'nin dış politikası ile bu çerçevede Türk-İtalyan ilişkileri.

I- Milli Mücadele Hakkındaki Haberler ve Türkiye'deki Gelişmeler: İlk sayıda, Yunanlıların İzmir ve çevresini işgal ettikten sonra yaptıkları mezalimi araştırmak üzere kurulan milletlerarası kurulun Türkiye'de yaptığı incelemelerden⁷ ve Anadolu Bağımsız Ortodoks Kilisesi'nden söz edilen⁸ derginin Temmuz 1921 sayısında, "İstanbul ve Anadolu" başlığıyla Türkiye'nin ekonomik durumu hakkında çok önemli bir makale yayınlanmıştır. Yazının girişinde, "İtilaf Devletleri'nin denetimi ve İstanbul pazarlarındaki yabancı malların çokluğu ve daha önemlisi Anadolu'da işgalcilere karşı verilen savaş nedeniyle İstanbul Hükümeti'nin hakim olduğu bölgenin ve gelir kaynaklarının azaldığına" dikkat çekilmiştir. Ankara Hükümeti'nin de savaş ve ilk sırada bulunan askeri harcamalar nedeniyle zor durumda bulunduğu,

zeyinden başlayarak doğuya doğru, kuzeyde İzmir sancağını Yunanistan'a, güneyde Aydın'ı İtalya'ya bırakarak devam ediyordu). İtalya, Ege Denizi'nde işgali altındaki adalarda, Rodos hâriç, egemenlik hakkını Yunanistan'a bırakıyordu. Yalnızca Rodos İtalyan egemenliğinde kalacak, İtalya, barış konferansının bu adalar hakkında kesin karar vermesini takip eden iki ay zarfında Rodos'a geniş bir özerklik tanıırken, Yunanistan da kendisine devredilen adalarda İtalya'nın yat, liman, okul için harcadığı parayı İtalya'ya ödeyecekti. Yine bu gizli anlaşmaya göre, İtalya, Anadolu'ya ait istekleri karşılanmadığı takdirde, bu anlaşmanın bütün şartları üzerinde serbestçe hareket edebilecekti.

6 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 154.

7 -O.M.-I-, (15 Haziran 1921), s. 6.

Anadolu'nun belli başlı ithalat–ihracat yapılan limanlarının Antalya, Trabzon, Samsun ve Zonguldak olduğu, İran'la sınır ticaretinin Erzurum'dan yapıldığı anlatılmıştır. Yazıya göre İran'dan Mayıs 1920 – Şubat 1921 arasında Erzurum aracılığıyla yapılan manifatura, şeker, kahve gibi ithal maddeleri için 9.317.822 Türk Lirası ödeme yapılmıştır. Aynı sayıda, Viyana'da yayınlanan Der Öesterreichisce Volkswirt gazetesinin 2 Nisan 1921 tarihli nüshası kaynak gösterilerek, Ankara Hükümeti'nin 1921–1922 yılları için bir gelir–gider bilançosu yayınladığını haber vermiştir. Bu habere göre Ankara Hükümeti bu yıllar için 79 milyon gelir, 86 milyon gider ve 7 milyon lira bütçe açığı hesaplamıştır. Önemli harcamalar için hesaplanan giderler Türk Lirası olarak şöyledir⁹.

Padişah için ödenek	551.012.–
Millet Meclisi	982.995.–
Borç ve emekliler	8.056.578.–
Maliye Vekâleti	7.527.638.–
Milli Savunma	45.000.000.–
Polis	6.929.868.–
Sağlık	1.120.836.–
Adalet	2.832.301.–
Kamu Harcamaları	2.103.375.–
Posta ve telgraf	1.825.071.–
Toplam	76.929.674.–

9 –O.M.–, (15 Temmuz 1921), s. 121–123. Her ne kadar dergide Ankara Hükümeti'nin yayınladığı bütçede 7 milyon liralık bir açık planlandığı yazılmışsa da, gelir ve gider için verilen rakamlardan anlaşıldığına göre 7 milyonluk bütçe açığı değil fazlalığı söz konusudur.

Gelirler de milyon lira olarak şu şekilde hesaplanmıştır:

Öşür	17.0
Gayr-ı menkul vergileri	7.0
Askerlik muafiyeti	5.0
Endüstri vergileri	6.5
Arazi vergisi	4.0
Gümrük	15.2
Tuz	6.0
Tütün	16.0
Sigara kağıdı	2.0
Şeker, kahve, zeytin yağı vergileri	3.0
Posta, telefon ve telgraf	1.3
Toplam	83.0

Ağustos 1921 sayısında dergide Kürtlerin isyan ettiğini iddia eden iki haber yayınlanmıştır. "Kürdistan İsyanı Hakkında" başlığıyla verilen ilk haberde; Kürt isyanının elebaşlarının, güvenliklerini sağlamak ve milli gelişmelerini teşvik etmek amacıyla büyük bir Kürt kongresi toplamaya karar verdikleri" duyurulmuştur. Kürt İsyanı Hakkında" başlığıyla verilen ikinci habere göre; "Kürt isyanını bastırmakla görevlendirilen Nurettin Paşa'nın İradeyi Milliye gazetesinde; "isyanın tamamen bastırıldığı ve gazetelerin, Sivas, Elazığ, Diyarbakır, Malatya ve Tokat bölgeleri hakkında verecekleri haberlere sansür getirildiğini duyuran bir bildirisinin yayınlandığı" belirtilmiştir. Aynı haberin devamında, Nurettin Paşa'nın, Kürt ayaklanmasının liderlerini hükümete teslim olmaya davet ettiği ve teslim oldukları takdirde onlara karşı şiddet uygulanmayacağı konusunda güvence verdiği iddia

edilmiştir. Anadolu gazetelerinin Kürt hareketinin Nurettin Paşa'nın dirayeti sayesinde önlendiğini yazdıklarını belirten dergiye göre, Daily Telegraph'da, Kürdistan'da, bölgede yaşayanların Türk rejiminden hoşnutsuzluklarının ve kıtlığın devam ettiği Erzurum'da ekmek bulunmadığı, köylerin terk edildiği ve insanların zorla askere alındıklarının yazıldığı duyurulmuştur¹⁰.

M. Kemal'in, bir başkan yardımcısı ve 12 üyeden oluşan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Grubu'nu kurduğunu Journal d'Orient'den alınan bir haberle okuyucularına ileten dergi, Anadolu'daki savaşın gelişimi hakkında haberler de vermiştir. Kemalist birliklerin İzmir bölgesini ele geçirmesi* ve Bursa istikametine doğru ilerlemeye başlamalarının İstanbul'da endişe ile izlendiği ileri sürülmüştür, Karadeniz kıyılarında bir limanda İngiliz Yüksek Komiseri ile M. Kemal Paşa arasında sonuçsuz bir görüşmenin yapıldığının Reuter Ajansı tarafından 8 Temmuz 1921 günü duyurulduğunu yazan Oriente Moderno, diğer taraftan 11 Temmuz'da Anadolu içlerine ilerlemeye başlayan Yunan birliklerinin Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar'ı işgal ettiklerini duyurmuştur. Bu son Yunan zaferinin Atina'da büyük sevinçle karşılandığına işaret eden dergiye göre, "Yunanlılara avantaj sağlayan bu durum geçicidir. Çünkü Türkler, yalnızca savunma mevzilerini güçlendirmekle yetinmiyorlar aynı zamanda Yunanlıları geri püskürtecek önlemleri de alıyorlar"¹¹.

M. Kemal Paşa'nın, Sakarya Meydan Savaşı'nın Türk ordularının zaferiyle sonuçlandığını bildiren açıklamasına yer veren dergi, TBMM tarafından kendisine "Mareşallik" rütbesi ve "Gazi"lik unvanı verildiğini de duyurmuştur¹².

Dergide yer alan haberler arasında yurt dışında bulunan Enver

10 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 156.

* Dergide "işgal" (occupata) kelimesi kullanılmıştır.

11 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 152.

12 -O.M.-I-, (15 Ekim 1921), s. 284.

Paşa'nın faaliyetleri önemli bir yer tutmuştur. "Ankara Enver'e Karşı" başlığıyla verilen bir haberde, Türk Bolşeviklerinden Suphi Bey'in, arkadaşlarıyla birlikte Ankara Hükümeti'nin emri üzerine Kâzım Karabekir Paşa tarafından denizde öldürülmüş olabileceklerinin Times gazetesi tarafından iddia edildiği yazılmıştır¹³. Enver Paşa'ya karşı Hakimiyet-i Milliye gazetesinde bir makale yayınladığını duyuran dergi¹⁴, Enver Paşa ile ilgili haberler vermeye devam etmiştir. Oriente Moderno'ya göre Anadolu'da, 1921 yılı sonlarında güçlü bir "Enverist" propaganda yapılmaktadır. Bu amaçla birtakım Enverci subaylar İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek çalışmalara başlamışlardır. Anlaşıldığı kadarıyla Enver Paşa olayı Milliyetçilerle Sovyetlerin arasında da diplomatik problemlere yol açmıştır. Ankara Hükümeti Hâriciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in notasına cevap veren Sovyet Dışişleri Komiseri Ciğerin, "Moskova Hükümeti'nin Enverist politikalara destek verdiği iddialarının doğru olmadığını, hükümetinin iki devlet arasındaki iyi ilişkilerin devam ettirilmesini istediğini" bildirmiştir¹⁵. İtalyanlarla da ilişki kuran ve bu ilişkiyi devam ettirmeye özen gösteren Enver Paşa, Haziran 1921'de Roma'ya da gelmiştir¹⁶. Enver Paşa'nın Berlin'de Ocak 1922'de toplanacak "İttihatçı" kongreye katılmak üzere Moskova'dan Berlin'e geldiğini bildiren dergi¹⁷, Bolşeviklerin, Ankara Hükümeti'nin talebi doğrultusunda Enver Paşa'yı tevkif ettiklerini ve Anadolu'da da asker ve sivil 84 Enver Paşa taraftarının tutuklandığını ileri sürmüştür¹⁸.

Enver Paşa'nın ve yurt dışındaki İttihatçıların çalışmalarına sonraki sayılarında da yer vermeye devam eden dergi, Küçük Talat Bey, Halil Paşa ve diğer İttihatçı liderlerin katıldığı önemli bir toplantı-

13 -O.M.-I-, (15 Temmuz 1921), s. 88.

14 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 155.

15 -O.M.-I-, (15 Ocak 1922), s. 472.

16 -O.M.-I-, (15 Temmuz 1921), s. 89.

17 -O.M.-I-, (15 Ocak 1922), s. 472-73.

18 -O.M.-I-, (15 Şubat 1922), s. 334.

nın 9 Mayıs 1922'de Batum'da yapıldığını duyurmuştur. Toplantıda konuşan Halil Paşa gelecekte takip edecekleri politika hakkında açıklamalar yapmıştır. Kongrede, Enver Paşa ve Cenevre ve Bulgaristan'da bulunan İttihatçılara alınan kararların bildirilmesine karar verilmiştir. Bundan başka Haziran ayının birinci günü Batum'da başka bir kongre daha toplanmıştır. Enver taraftarlarının Anadolu'daki faaliyetleri hakkında da bilgi veren dergi, Bolu-Kastamonu yolunda Albay Galatalı Şevket komutasındaki İttihatçı bir birlikle Ankara Hükümeti'ne bağlı kuvvetler arasında silahlı çatışma meydana geldiğini iddia etmiştir. Yurt dışındaki İttihatçıları faaliyetlerini yakından ve biraz da endişeyle izleyen Ankara Hükümeti, Alman Hükümeti'nden Almanya'daki İttihatçıların faaliyetleri hakkında resmi bilgi istemiştir¹⁹.

Trakya Türk Komitesi 1922 Mart başlarında İstanbul'daki yüksek komiserlere gönderdiği bir muhtırayla Edirne'nin bir Türk şehri olduğunu ve bütün Müslümanların şehirlerinin Türkiye sınırları içinde kalmasını istediklerini bildirdiler. Bundan başka, Tefik, İbrahim, Yusuf Ziya ve Ali Galip beylerden oluşan bir heyeti Paris'e gönderdiler²⁰.

Dergiye göre Türkiye'deki gelişmeler ve özellikle Anadolu'daki Rum tüccarların yaşadıkları bölgelerden sürülmeleri 15 Mayıs 1922'de İngiltere Avam Kamarası'nda görüşüldü. Bu oturumda İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri'nin konu hakkında gönderdiği iki telgraf okundu. Times'da yayınlanan bu telgraflardan ilkinde yapıldığı iddia edilen sürgün hakkında geniş bilgi verilmiştir. Bu telgrafa göre; Türkler azınlıklar hakkında daha önce verilmiş bir kararı sistemli bir şekilde şimdi uygulayarak Samsun-Trabzon arasındaki Osmanlı Rumlarını Amasya'da topladıkları gibi Tokat, Sivas ve Kayseri'ye kadar olan bölgedeki Rumları da Harput'a sürmektedirler. Bu sürgünler sırasında pekçok ölüm olayı meydana gelmiştir. Amerikalı Dr. Ward'ın

19 -O.M.-I-, (15 Haziran 1922), s. 21-22.

20 -O.M.-I-, (15 Nisan 1922), s. 652.

geçen yıl Aralık'ta Harput-Malatya yolunda 150 ceset saymıştı. Onun bir arkadaşı da yine Harput yolu üzerinde bin 500 ve Harput'un doğusunda iki bin sürgün cesedi saymıştı. Ölenlerin çoğunu Rum çocuk ve kadınları meydana getiriyordu". İkinci telgrafa göre de, "Çok zor şartlar altında yaşayan Trabzon ve hinterlandındaki Rumlar sürgüne tâbi tutulmuşlardır". Bu oturumda ve aynı konu nedeniyle 17 Mayıs'da ya-pılan görüşmelerde konuşan milletvekilleri Türkiye'yi suçlamışlardır²¹.

7 Haziran 1922 günü bazı Yunan savaş gemilerinin Samsun'u bombalamalarını İstanbul ve Ankara hükümetleri İstanbul'daki İtilaf Devletleri nezdinde protesto etmişlerdir²². Yunan basınından aldığı bir haberi veren dergi, İstanbul Hükümeti'nin Hâriciye Nâzırı İzzet Paşa'nın İzmit'te gizlice görüştüğü M.Kemal ile işbirliğini öngören bir anlaşma yaptığını ihtiyatla bildirmiştir²³. İzmir'in otonom bir yapıya kavuşturulduğunu duyuran Yunanistan bildirilerini ve bunu protesto eden Ankara Hükümeti'nin açıklamasına yer verilmiştir²⁴.

"Ankara İstanbul Hükümeti'ne Karşı: Yeni Türk Devleti" başlıklı haberde, TBMM'nin saltanatı kaldırdığını haber vermiş²⁵ ve M. Kemal Paşa'nın saltanatın kaldırılışı münasebetiyle yaptığı konuşmayı yayınlamıştır²⁶. Sultan Vahideddin'in bir İngiliz gemisiyle Türkiye'den ayrılmasından sonraki gelişmeleri de takip eden dergi, Meclis'te yapılan halife seçiminde, 9 çekimser oya karşılık Osmanlı hanedanından Selim Efendi'ye 3, Abdürrahim Efendi'ye 2 ve Abdülmecid Efendi'ye de 158 oy verildiğini ve Abdülmecid Efendi'nin yeni halife seçildiğini duyurmuştur. 18 Kasım'da halife seçilen Abdülmecid'e

21 -O.M.-I-, (15 Haziran 1922), s. 16-18.

22 -O.M.-I-, (15 Temmuz 1922), s. 80-81.

23 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1922), s. 157-58.

24 -O.M.-I-, (15 Eylül 1922), s. 209-12.

25 -O.M.-I-, (15 Kasım 1922), s. 376-77, O.M.-II-, (15 Aralık 1922), s. 402.

26 -O.M.-I-, (15 Aralık 1922), s. 402-404.

TBMM Başkanı M. Kemal Paşa tarafından gönderilen kutlama telgrafı da verilmiştir²⁷.

II- Türkiye'nin Dış Politikası: Oriente Moderno dergisi, Ankara ve İstanbul hükümetlerinin, başta İtalya olmak üzere dış ilişkilerini de okuyucularına duyurmuştur. Tabii olarak da Türk-İtalyan ilişkilerine daha fazla önem verilmiştir²⁸. Bilindiği gibi 1921 Şubat'ında toplanan Londra Konferansı'nda Ankara Hükümeti Hariciye Vekili Bekir Sâmî Bey ile İtalya Dışişleri Bakanı Kont Carlo Sforza arasında 12 Mart 1921'de bir antlaşma imzalanmıştı. 6 maddelik bu antlaşmanın tam metni dergide verilmiştir²⁹.

Sforza'nın Bekir Sâmî Bey'le yaptığı anlaşmanın Ankara Hükümeti tarafından reddedilmesinden kaynaklanan nedenlerden ötürü sonraki dönemde Ankara Hükümeti ile İtalya arasında ilişkiler bozul-

27 -O.M.-I-, (15 Aralık 1922), s. 404-406.

28 Millî Mücadele dönemindeki Türk-İtalyan ilişkileri hakkında bakınız: Mevlüt Çelebi, **Millî Mücadele Döneminde Ankara-İtalya İlişkileri, (1920-1923)**, İzmir, Dokuz Eylül Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1994 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

29 -O.M.-I-, (15 Haziran 1921), s. 18 ve O.M.I, (15 Aralık 1921), s. 394. Bu antlaşmanın tam metnini aynen veriyoruz: 1- Ankara ve Roma Hükümetleri, Osmanlı Hükümeti'nin ve sermayesinin yardımı olmadan Antalya, Burdur, Muğla ve Isparta sancaklarıyla, kısmen Afyonkarahisar, Kütahya, Aydın ve Konya bölgelerinin ekonomik gelişimini sağlamak için işbirliği yapmaya kesin olarak karar vermişlerdir. Ereğli Kömür madenlerinde, Türk-İtalyan şirketine verilecek imtiyazın sınırları daha sonra yapılacak bir anlaşma ile tespit edilecektir.

2- İmtiyaz, inhisar veya ihtiyari işletme verildiği takdirde şirket Osmanlı kanunlarına uymayı taahhüt eder.

3- Osmanlı ve İtalyan sermayeleri mümkün olduğunca işbirliği yapacaklardır. İştirakler yüzde 50'ye kadar varabilir.

4- İtalya Krallığı hükümeti, Türk heyetinin, barış antlaşması ve özellikle İzmir ve Trakya'nın Türkiye'ye iadesi konusundaki bütün taleplerini müttefikleri nezdinde müda-faa etmeye söz verir.

5- İtalya Krallığı hükümeti, barışın tasdikinden ve iki ülke arasında ikinci bir antlaşma yapıldıktan sonra Osmanlı topraklarındaki birliklerini geri çekmek için resmi bir güvence verecektir.

6- Yukarıdaki şartlar, Türkiye'ye devamlı bir mevcudiyet ve bağımsızlık temin edecek barış antlaşmasının imzalanmasından sonra ik taraf arasında yapılacak bir antlaşmadan sonra yürürlüğe girecektir.

maya yüz tutmuştu. İtalya bakımından gerçekten büyük öneme sahip olan ve bir nevi, Üçlü Anlaşma'nın Ankara Hükümeti'ne de kabul ettirilmesi anlamına gelen bu antlaşmanın kabul edilmemesinden sonra İtalyanlar Anadolu'da da tavır değiştirdiler. Bu dönemde, Haki-miyet-i Milliye gazetesinde 22 Mart 1921'de "Yine İtalyanlar" başlıklı bir yazı yayınlandı. Aşağıda kısa bir özetini verdiğimiz bu yazı İtalyanca'ya tercüme edilerek, "Türkiye'de İtalyan Politikası" başlığıyla Oriente Moderno dergisinde de yayınlandı: "Kont Sforz'nun heyetimizle imzasını istediği kârlı itilâfın hükümetçe kabul edilmemesi üzerine İtalyanların Antalya ve diğer sahil şehirlerimizde çehrelerini değiştirmeleri ve manasız işgal tavrı takınmaları, İtalya'nın Mütareke'den şimdiye kadar yürüttüğü siyaseti bir kere gözden geçirmemizi icâb ettiriyor. İtilâf Devletleri, Mondros'u sû-i istimal ederek işgalle-re başlarken İtalya'nın durumu dikkatimizi çekmişti. İtalyanlar, Fransız ve İngilizlere nazaran tecebbür ve tazyiki en az yapanlardı... İtalya, Türkiye'de arazi değil, muntıkayı nüfuz değil, yalnız, iktisadi menfaat, ticarî mahrec aradığını ve Türk milletinin istiklâline hürmet ettiğini söylüyordu. Fakat Antalya ve diğer bölgede İtalyan askerinin manasız faaliyetleri, bu sözleri yalanladı. Nihayet İtalyanlar, Ankara Hükümeti'nin, gözledikleri haksız kârı veremeyeceğini anlayınca, saklamayı pek başaramadıkları hakiki hislerini bir kere daha meydana çıkarmış oluyorlar. Kendilerine açıkça şunu anlatmak isteriz: Biz, "pazarlık" politikası değil, "prensip" siyaseti yapıyoruz. Bu prensip şudur: Bütün şerait ve evsafı ile mutlak bir istiklâl"³⁰.

Kont Sforza'nın istifasından sonra İtalya'nın Dışişleri Bakanlığı'na Pietro Tomasi della Torretta getirilmiştir. Mondros Mütarekesi'nden sonra Türkiye politikasını müttefiklerinden bağımsız hale getiren İtalya, Della Torretta'nın bakan olmasıyla birlikte, Türkiye politikasında müttefikleriyle işbirliğine ve dayanışmaya önem vermeye başladı. Yeni dışişleri bakanı bir konuşma yaparak İtalya'nın izleye-

30 -O.M.-I-, (15 Haziran 1921), s.22-23.

ceği yeni politia hakkında açıklamalarda bulundu. Senato'da 31 Temmuz 1921'de yaptığı konuşmaya, "İtalya'nın Doğu Akdeniz'de hayati çıkarları olduğunu ve bunun müttefikleriyle imzaladıkları Üçlü Anlaşma ile güvence altına alındığını ve bu anlaşmaya uymanın zarurî olduğunu" söyleyerek başlayan Della Torretta şöyle devam etti: "Ankara Hükümeti'yle eşit bir anlaşma yapmak için yapılan teşebbüslerin sonuçsuz kaldığı görülmüştür. Yakın Doğu'da Türklerle ekonomik alanda işbirliği yapmak için İtalyan Hükümeti'nin namuslu ve mutedil niyetlerini Ankara milliyetçileri görmemezlikten geldiler. Doğu'daki programımız değişmemiştir aksine metodumuz değişmiştir. Antalya ve Menderes'teki esef verici olaylar Doğu'daki prestijimize zarar vermiştir. İtalya bu konuda Ankara'yı sert bir şekilde uyarmada geç kalmadı ve İstanbul'daki denizci temsilciliğini kuvvetlendirdi"³¹.

Della Torretta'nın yaptığı yukarıdaki konuşma Türk basınında da yer almış ve Ali Kemal Peyam-ı Sabah'da 10 Ağustos 1921'de yayınlanan "İtalya'nın Şark Politikası'nın Tefsiri" başlıklı makalesi yayınlanmıştır. Bu yazısında özetle Ali Kemal, "Mondros Mütarekesi'nden beri İtalya'nın Türkiye'ye karşı izlediği yumuşak politikayı överek, İtalya'nın Doğu'da ekonomik ve ticarî avantajlar elde etmek için çaba sarfettiği" anlatılmış ve Dışişleri Bakanı Della Torretta'nın Parlamento'da, "Üçlü Anlaşma'nın İtalya bakımından hayati öneme sahip olduğunu vurguladığı" konuşmasına değinilmiştir. Oriente Moderno'nun Ekim 1921 sayısında Ali Kemal'in yazısı verilmiştir³².

Della Torretta'nın yukarıdaki konuşmasında da görüldüğü gibi İtalya'nın Türkiye politikası da "metot" değişikliği olmuştur. Aslında Ankara Hükümeti de İtalya'nın İngiltere ve Fransa'ya yaklaşmasından memnun değildi. Ankara Hükümeti'nin Roma'daki temsilcisi Cami Bey'in çabaları sonucu bir İtalyan heyetinin ilişkileri gözden geçirmek amacıyla Ankara'ya gelmesine karar verildi. Alberto Tuozi Anka-

31 -O.M.-İ-, (15 Ağustos 1921), s. 152-53.

32 -O.M.-İ-, (15 Ekim 1921), s. 282-83.

ra'ya 24 Ekim 1921 günü geldi. Ankara'da bulunduğu günlerde M. Kemal Paşa ile de görüştü. Yaptığı görüşmelerde hiçbir sonuç alamadan 11 Aralık'ta Ankara'dan ayrılan Tuozzi, 4 Ocak 1922'de İstanbul'a vardı ve İtalyan gazetecilerle yaptığı görüşmede şunları söyledi: "Benim Ankara Hükümeti nezdindeki misyonum siyasi bir anlaşma yapmak değildi. Fakat görevim, iki ülkeyi ilgilendiren çeşitli sorunlar hakkında görüşmeler yapmaktır. Türkiye ile İtalya arasında arazi düzenlemeleri konusunda sorun yoktur. Ticari ve ekonomik sorunlar da kolaylıkla çözümlenebilir. Ankara yöneticileriyle yaptığım görüşmelerde talepleri ve bundan sonraki ilişkilerin esaslarını tespit ettik." Anadolu'daki canlılığın dikkatini çektiğini de belirten Tuozzi; "Ankara'daki bütün memurların işlerini şevkle yaptıklarını ve idarenin düzenli çalıştığını" ekledi. Türkler arasında İtalyanlara karşı olan dostluk hislerinin yükseldiğini de ifade eden Tuozzi, "Türk milletinin arzuladığı hedefe kesinlikle ulaşacağını" da söyledi³³.

Bu ikili ilişkilerin dışında, kısa da olsa Anadolu'daki İtalyan işgal bölgelerinden de haberler verilmiştir. İşgal bölgeleriyle adalar arasında ticari ilişkilerin geliştiği bu dönemde Antalya ve Anadolu sahilleri ile Rodos arasında gemi seferleri de yapılmaktaydı³⁴. İtalyanlar 18 Nisan 1922'de Kuşadası ve Söke'yi boşaltmaya başladılar³⁵. Menderes Bölgesi'nin boşaltılmasının Kemalistlerle yapılan anlaşma sonucu gerçekleştiği iddia edilmiştir³⁶.

Millî Mücadele döneminde Ankara Hükümeti ile İtalya arasındaki iyi ilişkiler diğer İtalya'nın mütefikleriyle olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiş ve İtalya suçlanmıştır. Özellikle Yunanlılar her fırsatta İtalya'nın Ankara Hükümeti'ne yardım ettiğini ileri sürmüşlerdir. Anadolu'daki Yunan ordularına başkomutanlık yapanlardan Hacı Anesti, Türk zaferinden sonra Yunan ordusunun Anadolu'da niçin hezi-

33 -O.M.-I-, (15 Ocak 1922), s. 469.

34 -O.M.-I-, (15 Ağustos 1921), s. 183.

35 -O.M.-I-, (15 Mayıs 1922), s. 706.

36 Young India gazetesinden O.M.-II-, (15 Haziran 1922), s. 23.

mete uğradığı konusunda açıklamalar yaptı. 10 Eylül 1922 tarihli Kathimerini gazetesinde yer alan açıklamalarında Hacı Anesti, Türkiye'nin İtalya'dan aldığı uçaklar konusunda şunları söylemiştir: "Mükemmel donanımlı uçakları Kemalist orduya götüren bir İtalyan gemisinin Mersin'e gitmekte olduğunu haber aldık. Kemalist ordu bu uçaklarla bizden daha güçlü duruma gelmişti. Derhal İtalyan kumandan Signor Calamida nezdinde teşebbüse geçerek geminin yükünün boşaltılmamasını talep ettim. İtalyan kumandan, "bahriye ve dışişleri bakanlıklarına sorması gerektiğini" söyledi. Bu arada Mersin limanına varan geminin yükü boşaltıldı. Birkaç gün sonra yaptığımız keşif uçuşunda çok güçlü ve mükemmel sistemli düşman uçaklarını gördük"³⁷.

Bu dönemde İtalya Ankara Hükümeti'nin yanı sıra İstanbul Hükümeti ile de ilişkilerine devam etmiştir. İtalya'nın resmi muhatabı İstanbul, fiili muhatabı da Ankara hükümetleri olmuştur. Osmanlı Hâriciye Nâzırı İzzet Paşa ile İtalya'nın İstanbul Yüksek Komiseri Garro-ni arasında 24 Nisan 1922'de imzalanan bu antlaşmaya göre; İstanbul Hükümeti İtalya'nın Antalya - Konya ve Şile - Zonguldak arasında demiryolu hattı inşa etmesini ve Zonguldak kömür havzasında imtiyazlar vermeyi, Erzurum bölgesinde maden işletme hakkı ve Antalya bölgesinde birtakım imtiyazlar vermeyi kabul ediyordu. Yine bu antlaşmaya göre, Türkiye ile İtilâf Devletleri arasında barış anlaşması imzalanır imzalanmaz yürürlüğe girecekti. Eğer, şimdiki kabine barış anlaşmasının imzalanmasından önce iktidardan çekilecek olursa, yerine gelecek kabine bu anlaşmayı feshetmek yetkisine sahip olacaktı"³⁸.

İtalya, çok uğraştığı halde Ankara Hükümeti'nden alamadığı imtiyazları, yanlış bir zamanda, Türk ordusunun taarruza hazırlandığı dönemde İstanbul Hükümeti'nden aldı. İtalyan basınından Tribuna Coloniale gazetesine göre, "İstanbul Hükümeti, daha Ankara Hükümeti

37 -O.M.-II-, (15 Ekim 1922), s. 294.

38 -O.M.-I-, (15 Mayıs 1922), s. 717.

yokken İtalya'ya, Anadolu'da imtiyaz vermeye hazır olduğunu bildirmişti. İtalya Dışişleri Bakanı Schanzer, Mart'ta görüştüğü Lord Curzon ve Poincare'ye bundan söz etti. "İstanbul Hükümeti, kesin hatlarını tesbit ettiği imtiyazları bir mektupla temsilciliğimize bildirdi. Bu imtiyazlar Anadolu'da demiryolları ve limanların yapılmasına izin veriyor. Bunun dışında henüz bir antlaşma mevcut değildir". Bu açıklamadan önce, Lloyd George, İtalya ile İstanbul arasında yapılacak bir anlaşmanın İtalya ile İngiltere arasındaki iyi ilişkileri bozacağını açıklamıştı³⁹.

Gerçekten de İngiltere ile İtalya arasındaki ilişkiler bozulmaya yüz tuttu. İngiltere Hükümeti 27 Nisan'da İtalya'yı protesto ederken Dışişleri Bakanlığı da bir açıklama yaptı⁴⁰. Avam Kamarası'nda 8 Mayıs 1922'de yapılan görüşmede konuşmacılar İtalya'yı, İttifak dayanışmasını bozmakla suçladılar ve sert bir dille eleştirdiler⁴¹.

İngiliz Daily Telegraph, yeni bir iddiada bulunmuştur. Gazeteye göre, Osmanlı Hâriciye Nazırı İzzet Paşa İtalyanlara, daha önce verilen imtiyazlardan başka Yunan işgali altında yakılıp yıkılan bölgenin inşaa ve imarını da kapsayan bir imtiyaz daha vermiştir. Bu İngiliz gazetesine göre Osmanlı Hükümeti'nin İtalya'ya ayrıcalıklar vermesindeki amaç, Yunanlıların işgalleri altındaki Anadolu topraklarını silahlı bir çatışmaya gerek kalmadan boşaltmalarını sağlamaktır⁴².

İtalya, Della Torretta'nın Dışişleri Bakanı olmasıyla başlayan İngiltere'ye yaklaşma politikasına devam ediyordu. Artık İtalya, Türkiye politikasında müttefikleriyle işbirliği yapmasının çıkarlarıyla daha fazla uyuştugu düşüncesiyle hareket ediyordu. Buna rağmen, İtalya geçmişte Ankara Hükümeti ile iyi ilişkiler kurmuş olmasından ötürü aracı rolü oynamak için şanslı durumdaydı. Nitekim Büyük Taarruz

39 -O.M.-I-, (15 Mayıs 1922), s. 718.

40 -O.M.-I-, (15 Mayıs 1922), s. 718.

41 -O.M.-I-, (15 Mayıs 1922), s. 717-18.

42 -O.M.-II-, (15 Temmuz 1922), s. 83.

başlamadan önce Ankara Hükümeti'nin İstanbul'daki özel görevlisi Hamid Bey İstanbul'daki İtalyan temsilciliğine davet edilerek, bir program verildi. Bu programda Ankara Hükümeti'nin, nihai barış şartları, Anadolu'da yaşayan etnik topluluklara verilecek haklar, İtilâf Devletleri'ne verilecek imtiyazlar ve Üçlü Anlaşma ile İtalya'ya verilen ayrıcalıklar hakkındaki düşüncesi soruldu. Hamid Bey bu sorulara yazılı olarak verdiği cevapta, Ankara Hükümeti'nin barış için nihai şartlarının Yunanistan'ın ileri süreceği şartlara bağlı olduğunu, ancak İzmir'in tahliyesinin şart olduğunu belirtti. Hamid Bey, İtalyanlarca sorulan, "kapitülasyonların yerine ne konacağı?" hakkındaki soruya, "Kemalistlerin kapitülasyonları barış masasında tartışmaya hazır oldukları fakat yeniden kapitülasyon vermelerinin söz konusu olmadığı ve ayrıca kapitülasyonların son savaşta lağvedildiği" cevabını verdi. Azınlıklarla ilgili soruya da, "Yunanistan'daki Müslümanlara da aynı haklar verilmek şartıyla uluslararası anlaşmaların getirdiği hakları azınlıklara vermeye hazır oldukları" cevabını veren Hamid Bey, "İtilâf Devletleri'ne kapitülasyonlar kaldırıldığında ne gibi ekonomik imtiyazlar verileceğine" ilişkin soruya da "şu anda bunun söz konusu olmadığı ve önceliğin İzmir'in tahliyesinde olduğu" cevabını verdi. İtalyanların beşinci sorusu olan, "Ankara Hükümeti'nin Üçlü Anlaşma'yı tanıyıp tanımadığı" sorusuna Ankara Hükümeti'nin temsilcisi, "Türkiye'deki madenlerin işletilmesi için yabancı şirketlere yardıma hazır olduklarını ancak nüfuz bölgelerini kesinlikle tanımayacaklarını" bildirdi⁴³. Barışın sağlanmasından sonra da kendi menfaatlerini koruyacak garantiler alma çabasında olan İtalya'nın bu girişimi de istediği sonucu vermedi. 26 Ağustos 1922 günü başlayan Türk taarruzu büyük başarıyla devam ederken İtalya, 8 Eylül'de Londra ve Paris elçiliklerine, Türklerle Yunanlılar arasındaki silahlı çatışmanın durdurulması için Venedik'te bir konferans toplanması için girişimde bulunmasını bildirdi⁴⁴. Fakat, Oriente Moderno dergisinin de belirttiği

43 -O.M.-II-, (15 Eylül 1922), s. 213.

44 -O.M.-II-, (15 Eylül 1922), s.214.

gibi artık geç kalınmıştı. Türklerle Yunanlılar arasında o gün bir silahlı çatışmadan söz etmek de doğru değildi. Türk ordusu vatanını kurtarmak için İzmir'e yıldırım hızıyla yaklaşırken bozulan Yunan ordusu, geldiği gibi, geçtiği yerleri yakarak, yıkarak Anadolu topraklarından kaçıyordu.

İncelediğimiz Oriente Moderno Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ilişkileri hakkında da bilgi vermiştir. İtalyan kamuoyu gibi Oriente Moderno dergisi de Ankara Hükümeti'nin 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzaladığı anlaşmayı yakından takip etmiş ve konu hakkında İtalyan basınında yayınlanan yazılardan örnekler vermiştir. İstanbul'dan aldığı 3 Kasım tarihli bir mektubu 5 Kasım 1921'de sütunlarında yayınlayan il Messaggero gazetesindeki haberlere göre; "İstanbul'da genel olarak ihtiyatla karşılanan bu antlaşmayla Fransa Ankara Hükümeti'ne bir jest yapmıştır". Ankara Antlaşması münasebetiyle Tribuna gazetesinde 9 Kasım'da yayınlanan bir makaleye göre, "İngiltere Hükümeti'nin bir ultimatome verdiği Fransa, Ankara Hükümeti ile yaptığı anlaşma hakkında İngiltere Hükümeti'ne açıklama yapmıştır"⁴⁵.

Dönemin şartlarından ileri gelen bir yakınlaşmanın Millî Mücadele döneminde Milliyetçilerle Bolşevikler arasında iyi ilişkiler kurulmasına ortam hazırladığı bilinmektedir. Avrupa kamuoyu gibi İtalyan kamuoyu tarafından da endişeyle izlenen bu ilişkiler hakkında Oriente Moderno'da çok sayıda habere yer verilmiştir. Dergide yer alan bir habere göre, Ankara Hükümeti'nin mâli durumunun iyileştirilmesi amacıyla Bolşevikler tarafından bir milyon Ruble altın verilmiştir. Haberin devamında, Bolşeviklerin 1921 Ağustosunun son haftasında Samsun ve İnebolu limanlarına aralarında 35 uçak ve 650 atın da bulunduğu çeşitli savaş araçları getirdikleri ve bunların Ankara'ya götürüldüğü iddia edilmiştir. Buna karşılık Ankara da Sovyetler'e 18 milyon ton tahıl ve 12 milyon ton kömür göndermiştir⁴⁶. Atina'da ya-

45 -O.M.-I-, (15 Ekim 1921), s. 357-59.

46 -O.M.-I-, (15 Ekim 1921), s. 283-284.

yınlanan Patris gazetesi kaynaklı bir habere göre Kasım 1921'de, Türk milliyetçileri ile Bolşevikler arasında 12 maddelik gizli bir antlaşma imzalanmıştır⁴⁷. Times kaynaklı bir habere göre Araloff Sovyetlerin temsilcisi olarak Ankara'ya geldikten sonra Ankara Hükümeti ile Türkiye'nin ekonomik durumunun iyileştirilmesini ve ekonomisini bağımsız hale getirmeyi hedefleyen bir antlaşma imzalamıştır⁴⁸. Başka bir habere göre Ankara Hükümeti ile Bolşevikler arasında Moskova – Tiflis ve Kars arasında direk bir demiryolu hattı inşa etme konusunda bir anlaşma imzalanmıştır⁴⁹. Ankara Hükümeti zaferin kazanılmasından sonra da Sovyetlerle iyi ilişkileri geliştireceklerini açıklamıştır. Türk ordusunun taarruza hazırlandığı günlerde Vakıf gazetesinde yayınlanan Rauf Bey'in telgrafında bunu görmek mümkündür. Sovyetlerin Dışişleri Komiser Yardımcısı Karahan'a bir telgraf gönderen Rauf Bey, "Zor günlerimizde yardım elini uzatan ilk güç" olarak değerlendirdiği Sovyetlerle ilişkilerin önemine dikkat çekmiştir⁵⁰.

Ankara Hükümeti'nin Kafkas Cumhuriyetleri ile de bir anlaşma yaptığını bildiren dergi⁵¹, M. Kemal'in Azerbaycan Cumhuriyeti'nin temsilcisi İbrahim Abilof'u kabul ettiğini yazmıştır. Verilen bir diğer haberde de Ankara Hükümeti'nin Afganistan'a Fahreddin Paşa'yı elçi olarak göndereceğini duyurmuştur⁵². Abilof, daha sonra tekrar ziyaret ettiği M. Kemal'den Ankara Hükümeti'nin Azerbaycan Hükümeti'ne yardımcı olacağı sözünü almıştır⁵³. Vakıf gazetesinden aldığı bir haberi kaynak gösteren Oriente Moderno, 3 Ocak 1922 tarihinde Ankara Hükümeti ile Ukrayna arasında, Ukrayna'nın Misak-ı Millî'yi, Ankara Hükümeti'nin de bağımsız Ukrayna'yı tanıdıkları maddesinin de bulunduğu 16 maddelik bir anlaşma yapmışlardır⁵⁴. 1922 başlarında,

47 -O.M.-I-, (15 Aralık 1921), s. 409.

48 -O.M.-I-, (15 Şubat 1922), s. 536.

49 -O.M.-II-, (15 Eylül 1922), s. 218.

50 -O.M.-II-, (15 Eylül 1922), s. 214.

51 -O.M.-I-, (15 Kasım 1921), s. 360.

52 -O.M.-I-, (15 Aralık 1921), s. 409.

53 -O.M.-I-, (15 Ocak 1922), s. 469.

54 -O.M.-I-, (15 Ocak 1922), s. 469-70

Yugoslav Hükümeti'nin de dikkatle izlediği bir gelişme olarak Ankara Hükümeti'nin Bulgaristan ve Makedonya Komünist Partisi lideri General Proteferof ile samimi ilişkisi olduğunu yazan dergi, aynı dönemde Polonya ile de diplomatik ilişki kurmaya karar veren Ankara Hükümeti'nin bu amaçla yakında bir milletvekili heyetini Varşova'ya göndereceğini ileri sürmüştür⁵⁵. Mart 1922'de Ankara ve Bulgar hükümetlerinin ticari ilişkilerin başlatılmasına ve temsilcilik açılmasına karar verdikleri yazılmıştır⁵⁶.

Kabil'e elçi olarak tayin edilen Fahreddin Paşa'nın Temmuz 1922'de hareket etmesi plânlanırken, Buhara'ya elçi olarak atanan Galip Paşa Mayıs ayında hareket etmiştir. Macaristan Hükümeti de Ankara Hükümeti ile ekonomik ilişkilerin başlatılmasını kabul etmiş, Ankara Hükümeti de özel bir heyeti Budapeşte'ye göndermeye daha önce karar vermiştir⁵⁷.

Zaferin yaklaştığı günlerde, Ağustos 1922 sonlarında Embery Amerika Birleşik Devletleri'nin yarı resmi temsilcisi olarak Ankara'ya gelmiştir. Moskova'da yayınlanan İzvestia gazetesi Embery'nin Ankara'ya gelişi dolayısıyla yayınladığı bir yazıda; "Bu basit bir gözlemci olayıdır. Embery'nin de defalarca açıkladığı gibi Amerika Ankara Hükümeti'ni tanımamış ve milli hareketle ilgilenmemiştir. Amerikalılar yalnızca Anadolu'nun ekonomik imkânlarıyla ilgilenmektedirler"⁵⁸ görüşleri ileri sürülmüştür. TBMM'nin, İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne, Türk-Yunan barışının sağlanmasında Ankara Hükümeti'nin şartlarını anlatacak bir heyet göndermeye karar verdiğini yazmıştır⁵⁹.

Büyük Zafer'den sonra Avrupa'ya, Türk-Yunan ihtilafına barışçı

55 -O.M.-I-, (15 Şubat 1922), s. 535.

56 -O.M.-I-, (15 Nisan 1922), s. 652.

57 -O.M.-II-, (15 Haziran 1922), s. 23.

58 -O.M.-I-, (15 Eylül 1922), s. 214.

59 -O.M.-I-, (15 Kasım 1921), s. 360.

bir çözüm bulunması için görüşmeler yapmak üzere gönderilen ve İstanbul Hükümeti'nin Hâriciye Nâzırı İzzet Paşa'nın da kabul ettiği, Ankara Hükümeti'nin Hâriciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in Türkiye'nin şartlarını açıkladığı bildiriliyor. Buna göre Türkiye, barış için Misak-ı Millî'ye dayanan, Türkiye'nin sınırları Avrupa'da, Edirne'yi de kapsayacak şekilde Meriç nehrine kadar olmalı, Çanakkale Boğazı serbest olmalı ve Türkiye Anadolu'nun bütününe sahip olmalı ve Yunanlılar İzmir'i boşaltmalılar⁶⁰. Yusuf Kemal Bey Londra'da Reuter Ajansı'na verdiği bir demeçte özetle "Bizim ilk düşüncemiz, Misak-ı Millî ile ilân ettiğimiz haklarımızı almaktır. Mütareke imzalandıktan sonra Türkiye güçsüz ve ordusuzdu. Bugün bir ordumuz ve güçlü bir teşkilatımız var. Misak-ı Millî bizim millî isteklerimizi ifade etmektedir. Biz savunduğumuz ülkemizi düşmanlardan kurtarmak ve bağımsız bir millet olarak yaşamak istiyoruz. Ülkemizde yaşayan Hıristiyanlara güvence vereceğimiz tabiidir" demiştir⁶¹

22 Mart 1922 günü Fransa, İngiltere ve İtalya dışişleri bakanları Paris'te toplandılar. Toplantı sonunda İtilâf Devletleri, Türklerle Yunanlılar arasındaki problemlerin çözümü için iki tarafa ateşkes önerisinde bulundular. Yunanlıların hemen kabul ettiği, Ankara Hükümeti'nce iyi karşılanan ateşkes önerisine karşı TBMM karşı bir nota hazırlarken bu devletler 26 Mart'ta ikinci bir öneri sundular. Ankara Hükümeti her iki ateşkes önerisine 5 Nisan'da cevap verdi. Ankara Hükümeti'nin, ateşkesle birlikte Yunan birliklerinin Anadolu'yu boşaltma isteği İtilâf Devletleri'nin 15 Nisan'da verdiği cevapta kabul edilmedi. 1922 Nisan'ında toplanan Cenova Konferansı'nda bir sonuç alınmadı. Bu barış girişimi Oriente Moderno dergisi tarafından da periyodik olarak takip edilmiştir⁶²

Türk ordusunun kazandığı zaferden sonra imzalanan Mudanya

60 -O.M.-İ-, (15 Nisan 1922), s. 641.

61 -O.M.-İ-, (15 Nisan 1922), s. 650.

62 -O.M.-İ-, (15 Mayıs 1922), s. 705-6, 719.

Mütarekesi sonrasındaki gelişmeleri de yakından takip eden Oriente Moderno, aralarında Boğazlar, kapitülasyonlar, Irak sınırı, Düyun-ı Umumiye, Oniki Ada gibi konuların yer aldığı "M. Kemal'in 14 Noktası"nı yayınlamıştır⁶³. Aynı sayıda yer alan başka bir yazıda Türkiye ve kapitülasyon meselesi ele alınmış, toplanacak barış konferansında en önemli meselenin kapitülasyonlar olacağı iddia edilmiştir⁶⁴. Ankara Hükümeti'nin İtilâf Devletleri'nin İstanbul'daki yüksek komiserlerine bir nota verdiğini bildiren dergi, M. Kemal Paşa'nın yaptığı açıklamalarda kapitülasyonların devam etmesini kabul edemeyeceklerini ilân ettiğini duyurmuştur⁶⁵.

SONUÇ

Yer alan haberlerin büyük bir kısmını değerlendirerek bir Türkiye tablosu çizdiğimiz Oriente Moderno dergisi, incelediğimiz dönemde İtalya'da ağırlığı olan Doğu Enstitüsü'nün yayın organı olarak resmi bir özelliğe de sahiptir. Bu çerçevede dergi, İtalyan kamuoyunun ve daha da çok İtalya'nın resmi politikasını yansıtmaya bakımdan önemlidir.

Özgün çalışmaların yerine ilgili ülkenin veya Avrupa gazetelerinin haberlerini kaynak olarak kullanan dergideki Türkiye haberlerinin bir kısmının gerçeği yansıtmaktan uzak olduğu göz ardı edilmemelidir ki, bu, haber kaynaklarından ileri gelmiştir. Bu eksikliğe rağmen, halen yayınlanmakta olan Oriente Moderno dergisi Türkiye tarihi ve Türk-İtalyan ilişkileri bakımından çok önemli bir kaynaktır.

63 -O.M.-II-, (15 Kasım 1922), . 378.

64 -O.M.-II-, (15 Kasım 1922), s. 380-81.

65 -O.M.-II-, (15 Aralık 1922), s. 410.